

Josef Bohuslav Foerster *de* Cyrano Bergerac

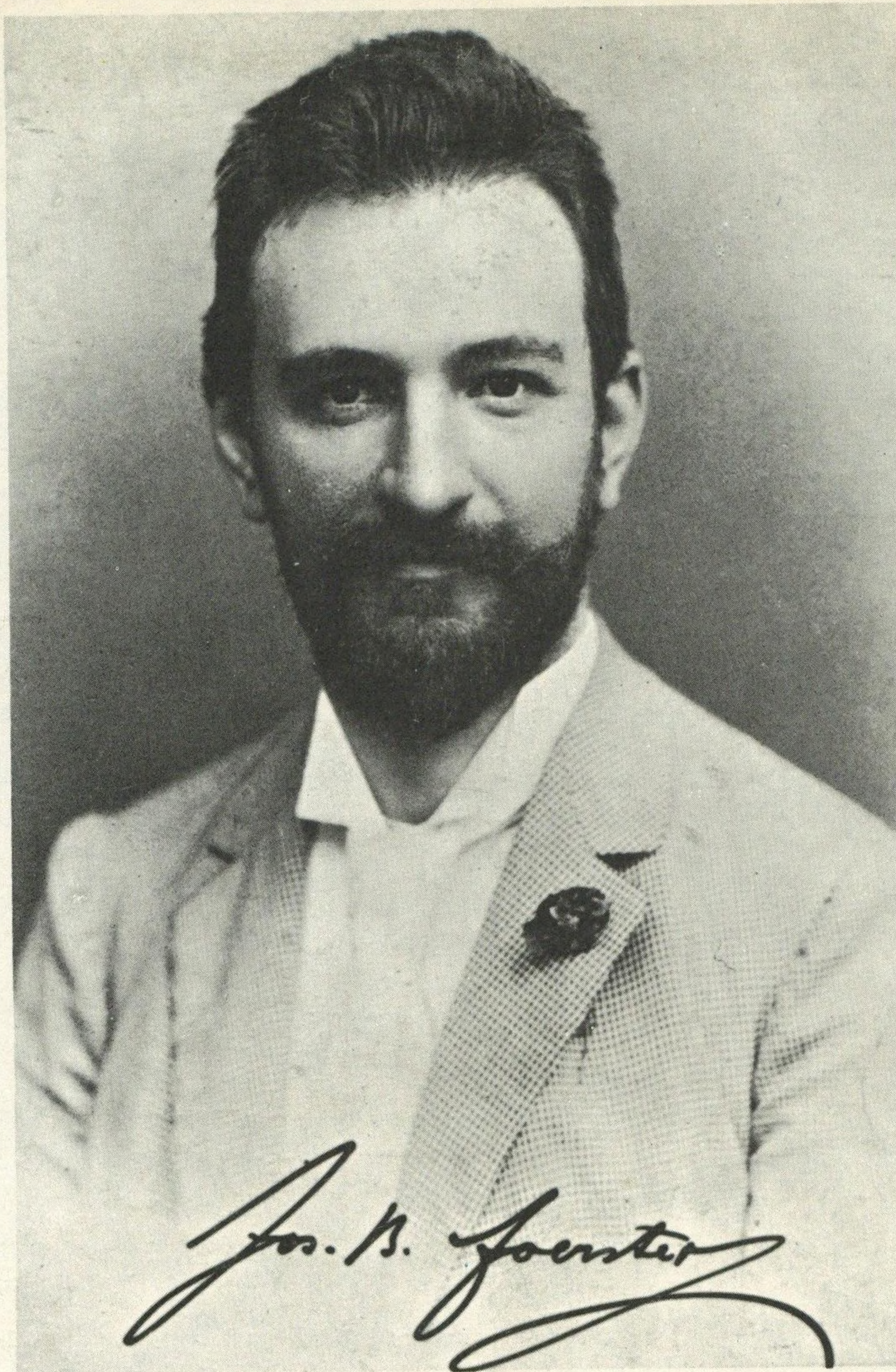
Suita pro velký orchestr, op. 55

- I. Andante con moto
- II. Andante sostenuto
- III. Allegro
- IV. Allegro deciso
- V. Andante sostenuto

ČESKÁ FILHARMONIE
Řídí VÁCLAV SMETÁČEK

Hudební režie Jan Vrána
Zvuková režie Václav Zamazal
Technická spolupráce Petr Kocfelda

Nahráno 22. dubna 1978
ve studiu pražského Domu umělců

Když jsem byl prožil velkou a jistě nejkrásnější dobu života a četl i přehlížel, jak se zrcadlily všechny silné dojmy její v mé práci, zdálo se mi, že je tu sice vše, ale roztrženo a rozneseno do velké řady děl, i že bych měl napsati, jak jsem kdysi zamýšlel, místo na jedné na pěti „liniích“, co jsem zažil. Tak povstal velký plán cyklu několika děl, jež by vyprávěla můj život, a záhy na to první kapitola: symfonický obraz náladový „Mé mládí“, jakýsi souhrn vzpomínek, končící nejtrudnější: smrtí mé matky... Byly-li v obraze „Mé mládí“ shrnuty vzpomínky a dojmy, jejichž středem byla matka, měl druhý díl vypravovati o tom, co mně svěřila láska. Původně měl jsem na mysli lyrický kontrast „Mladosti“, asi jako volnou větu symfonické formy, v níž byla příležitost naléztí výraz pro lásky štěstí i její bolest, kde se mohly výmluvně rozezvucheti tóny opojného blaženství, stejně jako ony nejtrpčího žalu. Ale osud poručil jinak.

Nejen tento zlomek studie „Cyrano de Bergerac“ („Hudební revue“ 1909) — veškerou tvorbu Josefa Bohuslava Foerstra (20. XII. 1859, Praha—29. V. 1951, Nový Vestec) charakterizuje nehledaná prostota výrazu; hluboká citovost, pramenící z oné nekonfesionální zbožnosti, vízící pevně dobu umělcovy zralosti s kouzelným světem jeho dětství, jež spolu s velikou životní energií shrnuje v sobě čistý a vroucí vztah k životu, víru, lásku a naději v člověka („Šťastní, kdož pochopili, že žítí život pravý znamená: žítí pro jiné, pro ty, jež milujeme. Není jiného, ale není i závidění hodnějšího štěstí.“) a pojí se s širokým rozhledem a vzděláním skladatelovým v celém jeho díle.

To vše je příznačné nejen pro jeho tvorbu literární: řadu vzácně objektivních, úzce osobně nezaujatých kritik, studií a úvah estetických a filozofických, jež vyšly postupně tiskem ve sbírkách „Stůl života“ (1920), „Stopy v písku času“ (1928), „Řecká váza“ (1931), „Co život dal“ (1942) aj., ale i pro Foerstrový veřejný projev, práce básnické (libreta pozdějších oper) a zejména pak jeho črty autobiografické, spjaté později několikavazkovým „Poutníkem“

v překrásný soubor vzpomínek na dobu dětství a dospívání, prožitou vedle otce (spolu s F. Lehnerem, F. Z. Skuherským a P. Křížkovským nejvýznamnějšího představitele chrámové reformy u nás, ředitele kůru svatovojtěšského a svatovítského, profesora pražské konzervatoře), Josefa Foerstra, a matky, Marie Foerstrové, jejíž předčasná smrt v roce 1878 natrvalo poznamenala celý skladatelův osobní život a umělecký vývoj. Nesmazatelné stopy zanechaly i pobyt u otceva otce, osenického kantora, autora příležitostných chrámových skladeb i veršované autobiografie, znamenitého učitele; dále setkání, přátelství a styky se Smetanou, Dvořákem, Janáčkem, Fibichem, Bendlem, Čajkovským, Nerudou, Vrchlickým, Alšem, Chittussim, se členy operního a činoherního souboru Prozatímního a později Národního divadla. Vzpomeňme skladatelových studií na pražské varhanické škole (absolv. 1881) a první pokusy a úspěchy na poli hudby, literatury, a výtvarného umění; na sňatek s vynikající zpěvačkou Bertou Lautererovou (1888) a roky dobrovolného exilu po jejím odchodu do zahraničního angažmá nejprve v Hamburku (1893—1903), kde skladatel navázal přátelství s Gustavem Mahlerem, pak ve Vídni (1901—1918), až po návrat do Čech a léta následující, kdy byl veřejně činný zejména jako profesor kompozice na střední a mistrovské škole konzervatoře, jejímž rektorem byl zvolen třikrát. Byl také prezidentem České akademie věd a umění (1931—1939), 27. XI. 1919 byl jmenován čestným doktorem Karlovy university, 23. XI. 1945 národním umělcem.

Přes veškerou tíži osudu postupuje optimistická životní filosofie i celý Foerstrův odkaz kompoziční, ať se jedná o jeho doslova znárodnělou tvorbu sborovou a kantátovou na texty zejména Sládkovy, jehož poezii pro českou hudbu objevil, nebo mistrovské cykly písňové, v nichž se projevuje nesmírná jemnost citění Foerstra lyrika, hudební dramata, kde „Jessikou“ navázal na shakespearovské torzo v díle Smetanově, a v „Deboře“ a „Evě“ předešel tragické vennické drama Janáčkovo, melodram, do kterého vnesl no-

vé téma legendy (Zeyer, Vrchlický), humor Nerudův a lyričnost Sládkovu, a stal se v tomto žánru nejvýznamnějším pokračovatelem Fibichovým, či významnou řadu skladeb komorních (zejména dechový kvintet a Nonet), až po výrazně myslitelsky orientované dílo orchestrální — symfonie, ouvertury, scénické hudby, symfonické básně, a konečně, i když v řadě neposlední, suitu, mezi něž se řadí roku 1903 komponované op. 55, „Cyrano de Bergerac“.

Byla tu zpracována „moje“ látka: láska, jak mne vábila, a vše schvacující a veliký, síla sebezapření, sladký sen a hořká skutečnost, zářivé světlo, i kalný, neproniknutelný stín. Akt za aktem, jakoby někde skizzoval můj tajný plán, a když jsem se vrátil z divadla, věděl jsem, jak bude vypadati druhá kapitola mého cyklu „Láska“, symfonie o pěti větách, k níž bude „Mládí“ úvodem ne prologem — píše Foerster o bezprostředním podnětu vzniku díla: S Rostandovým textem je toto dílo spjato nejen zde zaznamenaným momentem inspirace; odtud převzal skladatel i motta jeho částí, aniž by jak hra sama, či tyto několikaveršové fragmenty, použité původně jen v obou posledních větách (v originálním znění posléze ve všech pěti (ve Vrchlického překladu), byly popisným programem této „variací o dvou tématech“, Cyranově:

Moderato

a Roxanině:

Andante sostenuto

Jsou nejvýše pobídkou k zaměření pozornosti jak posluchače, tak interpreta nikoliv k všeobecnosti fabule divadelního kusu, a k věčnému dramatu souběžnosti tragického a komického v lidském osudu, zpředmětněním v postavě Rostandova hrdiny, a skladatelským hudebně pojednaném formou pětivěté suitu: „A oblékl jsem masku Cyranovu jen proto, abych mohl tím spíše zůstat sebou samým. Nevábil mne přirozeně ani Cyrano myslitel a vědec, ani Cyrano hrdina a rváč, nýbrž Cyrano milovník dojemné síly citu, plný sebezapření a věrný do posledního dechu své veliké lásce, jeden z těch vzácných lidí, kteří nevydali poklad svého citu po hrstkách a v drobné minci“

Poprvé byla suita provedena 3. 3. 1905 na koncertě „Česká jednota pro orchestrální hudbu v Praze“ Českou filharmonií za řízení Oskara Nedbala; téhož roku zazněla ještě dvakrát, na festivalu filharmonické společnosti „Società dei concerti“ v Turině, do jehož programu se dostala zásluhou Dvořákova žáka, skladatele Leora Sinigaglii, a ve Vídni. O tři roky později byla dvakrát hrána v Chicagu (Theodore Thomas Orchestra, dir. Frederick Stock), v Drážďanech (dir. Karl Lindner) a Hamburku (dir. José Eibenschütz). Dne tři čtvrté století od svého vzniku, patří k Foerstrovým dílům nejproslulejším.

STEREO
1110 2456 ZA